

**EURASIA
CENTER**

Eurázsia
Központ

Elemzések

**Az izraeli-iráni 12 napos háború előzményei és a
regionális, globális kontextus**

Sárkány László

EK/2025/21.

Eurázsia Központ

Elemzések

Kiadó:
Eurázsia Központ

Szerkesztő:
Dr. Horváth Levente

A kiadó elérhetősége:
1117 Budapest, Infopark sétány 1.
eurasiacenter@nje.hu
<https://eurasiacenter.hu/>

Kiadásért felelős személy:
Dr. Horváth Levente, igazgató

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a **Eurázsia Központ** álláspontjának.

EURÁZSIA KÖZPONT

Budapest 2025.

© Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem

ISSN 2939-550X

AZ ISRAELI-IRÁNI 12 NAPOS HÁBORÚ ELŐZMÉNYEI ÉS A REGIONÁLIS, GLOBÁLIS KONTEXTUS

Sárkány László

Az Izrael és Irán közötti feszültség régóta a Közel-Kelet biztonsági architektúráját alakító alapvető dinamikák egyike. Izrael közelmúltbeli célzott légicsapásai Irán ellen azonban azt jelzik, hogy ez a szembenállás új szakaszba lépett – mind tartalmát, mind földrajzi kiterjedését tekintve. A két fél közötti kölcsönös katonai fellépések már nem korlátozódnak megbízott szereplőkre vagy közvetett, határokon átnyúló műveletekre; már közvetlenül az állami kapacitásokat érintik. Ez a fejlemény tovább destabilizálja a már amúgy is törékeny biztonsági egyensúlyt a Közel-Keleten, és növeli annak kockázatát, hogy a konfliktus többretegű regionális válsággá alakuljon. Ezek a támadások a két ország közötti közvetlen konfrontáción túl arra is kényszerítik a regionális és globális szereplőket, hogy újraértékeljék stratégiai pozícióikat. Ez a háború tehát nem pusztán kétoldalú konfrontáció; kritikus fordulat és próbatétel is egyben minden olyan szereplő számára, amely a régió jövőjének és saját stratégiájának újra definiálására törekszik. A felek közötti konfliktus a narratívák háborúját követően döntő válaszúthoz közeledik: vagy olyan diplomáciai utat választanak, amely a sokrétű válság átfogó és végleges megoldásához vezet, vagy visszatérnek egy új, valószínűleg még pusztítóbb és több szereplős fordulóhoz, amely egy eszkalációs spirálba torkollva beláthatatlan következményekkel jár a régió túlmutatva is. A tűzszünetet követő eseményeket, nyilatkozatokat, híreket figyelve, elemezve a jelek arra mutatnak, hogy az utóbbi forgatókönyvvel is számolni kell.

Kulcsszavak: *Izrael, Irán, feszültség, Közel-Kelet, légicsapás, biztonsági architektúra, fordulópont, destabilizáció, regionális válság, regionális és globális szereplők, újra definiálás, választút, diplomáciai megoldás, eszkalációs spirál*

Abstract

Tensions between Israel and Iran have long been a fundamental dynamic shaping factor in the security architecture of the Middle East. However, Israel's recent targeted airstrikes against Iran indicate that this confrontation has entered a new

phase – both in terms of content and geographical scope. Mutual military actions between the two sides are no longer limited to proxy actors or indirect, cross-border operations; instead, they directly affect state capacities. This development further destabilizes the already fragile security balance in the Middle East and increases the risk of the conflict turning into a multi-layered regional crisis. In addition to the direct confrontation between the two countries, these attacks are also forcing regional and global actors to reassess their strategic positions. This war is therefore not just a bilateral confrontation; it is also a critical turning point and a test for all actors seeking to redefine the future of the region. The conflict between the parties, following the war of narratives, is approaching a decisive crossroads: They will either choose a diplomatic path that leads to a comprehensive and final solution to the multifaceted crisis, or they will return to a new, probably even more destructive and multi-actor round, which will culminate in an escalation spiral with unpredictable consequences beyond the region as well. Monitoring and analyzing the events, statements, and news following the ceasefire, signs indicate that the latter scenario must also be taken into account.

Keywords: *Israel, Iran, tensions, airstrikes, Middle East, security architecture, new phase, destabilizes, regional crisis, regional and global actors, reassess, turning point, war of narratives, diplomatic path, escalation spiral*

Bevezetés

A 2025. június 13.-án kezdődött és 24.-én lezárult, a jelek szerint első körösnek tekinthető háborús ciklus és az ebből fakadó regionális destabilizáció egy olyan pillanatban robbant ki, amikor a Közel-Kelet szinte minden más országa igyekezett kitörni a pusztítás elhúzódó ördögi köréből, és egy stabil, békés és gazdaságilag orientált regionális rend kiépítésére összpontosított.

Az Izrael és Irán közötti feszültség ugyanakkor már régóta a Közel-Kelet biztonsági architektúráját alakító dinamika egyik meghatározó eleme. E viszály rendezése előfeltétele a térség stabilitásának, jelen állás szerint ez azonban diplomácia eszközökkel sikertelennek bizonyult és a jelek abba az irányban mutatnak, hogy a katonai eszközökkel folytatódik a rendezési kísérlet.

A probléma globális beágyazottsága még komplexebbé téve a helyzetet, ennek ismertetése is tárgyát képezi az elemzésnek.

A konfliktus gyökerei és a háború kitörésének előzményei

A jelenlegi válság gyökerei a 2015-ben Irán és a nagyhatalmak között megkötött nukleáris megállapodásig nyúlnak vissza, amely szigorú korlátozásokat írt elő Teherán nukleáris programjára, cserébe a gazdasági szankciók feloldásáért. Trump elnök 2018-as kilépése az egyezményből és a szankciók újbóli bevezetése azonban a feszültség fokozódásához vezetett, mivel Irán válaszul csökkentette nukleáris kötelezettségvállalásait, és folytatta a magas szintű urándúsítást, ami komoly nemzetközi aggodalmakat váltott ki.¹

Miután Trump 2025 januárban visszatért a Fehér Házba, lényegében ott folytatta Irán-politikáját, ahol első elnöksége idején abbahagyta. Noha kinyilvánította, hogy hajlandó tárgyalni egy új megállapodásról, nem hátrált meg a „maximális nyomásgyakorlás” politikájától, amely magában foglalja a Teherán elleni további szankciókat és a gazdasági nyomásgyakorlást.

Az amerikai „maximális nyomásgyakorlás” politikájával szemben Irán hivatalos panaszt nyújtott be az ENSZ Biztonsági Tanácsához, tiltakozásul Donald Trump „meggondolatlan és agresszív kijelentései ellen, amelyek a diplomácia eszközeivel történő megoldás esélyeit is veszélybe sodorhatják.”

Diplomáciai megoldás keresése amerikai fenyegetésektől és iráni tiltakozásoktól kísérvé

A diplomácia eszközeivel történő megoldás iránti vágyát tükröző lépésként Irán hivatalos panaszt nyújtott be az ENSZ Biztonsági Tanácsához, tiltakozásul Donald Trump amerikai elnök diplomatikusnak nem nevezhető, „meggondolatlan és agresszív” kijelentései ellen. A nemzetközi jog és az Egyesült Nemzetek Alapokmánya kirívó megsértésével vádolta az amerikai elnököt Teherán. Az iráni külügyminisztérium az Egyesült Államok érdekeit képviselő svájci teheráni nagykövetség ügyvivőjét is beidézte, hogy nyújtson be hivatalos tiltakozást. A minisztérium szóvivője, Esmail Baghaei az X platformon keresztül kijelentette, hogy „egy államfő, aki nyilvánosan Irán bombázásával fenyegetőzik, a [nemzetközi béke és biztonság elveinek kirívó megsértését](#) követi el”.

Irán ENSZ-nagykövete, Amir Said Iravani ugyanakkor hivatalos levélben megerősítette, hogy országa "határozottan óva int bármiféle háborús kalandtól", hangsúlyozva, hogy Irán "[gyorsan és határozottan fog reagálni](#) minden olyan

agresszív lépésre, akár az Egyesült Államok, akár Izrael részéről, amely szuverenitása vagy területi integritása ellen irányul.” Ez a diplomáciai lépés egybeesett Ali Laridzsáni-nak, Ali Hamenei legfelsőbb vezető tanácsadójának kijelentéseivel, aki egy televíziós interjúban kijelentette, hogy Irán [alapvetően nem törekszik](#) nukleáris fegyver birtoklására, de ha az Egyesült Államok vagy Izrael megtámadja, akkor [kényszerül](#) ehhez folyamodni. Amir Ali Hadzsizadeh dandártábornok, a Forradalmi Gárda légierijének parancsnoka a maga részéről [figyelmeztetett](#) minden amerikai támadás következményeire, megjegyezve, hogy "az Egyesült Államoknak több mint 10 katonai bázisa van a régióban, és nem kevesebb, mint 50 000 katonát tart fenn". Hozzátette: "Azok, aki üvegházakban élnek, ne dobálják a másik házát kövekkel", jelezve az Egyesült Államok álláspontjának törékenységet nyílt katonai konfliktus esetén. Maszúd Pezeskjan iráni elnök hangsúlyozta, hogy országa [nem fog közvetlen tárgyalásokba](#) bocsátkozni azzal, aki fenyegeti, [de nyitott a közvetett párbeszédre](#) közvetítőkön, például az Ománi Szultánságon keresztül, amennyiben nemzetközi garanciák állnak rendelkezésre jogainak és érdekeinek védelmére.

Közvetett tárgyalások az Ománi Szultánság közreműködésével

A [békés és csendes Omán](#) közvetítő szerepe Irán és az Egyesült Államok között nem újkeletű.² A közel-keleti válságba az ománi tisztviselők mindig is igyekeztek nem belekeveredni. A túloldalon Iránnal a stratégiai fontosságú Hormuzi-szoros másik oldalán elhelyezkedő, az Egyesült Államokkal és az Egyesült Királysággal szoros védelmi és biztonsági kapcsolatokat ápoló Omán tudatában van annak, hogy egy kirobbanó fegyveres konfliktus növeli egy szélesebb körű háború kockázatát, amely lángba boríthatja a régió számos országát. Az eskaláció bekövetkezhet [téves helyzetértékelés vagy félreértés](#) okán is, emiatt különösen fontos a hivatalos kétoldalú csatornák biztosítása a párbeszédhez.

Az Ománi Szultánátusnál aligha lehetett volna alkalmasabb közvetítőt találni. Az [„arab Svájc”](#) néven aposztrofált Öböl-menti állam évek óta csendesen építette fel a regionális feszültségek diplomáciával történő enyhítésében való jó hírét. Omán mind elméleti síkon, mind a gyakorlatban, széles spektrumú külpolitikai érdekeihez kapcsolódóan, egyre inkább kulcsszereplővé vált a térség béke- és párbeszédre irányuló erőfeszítéseinek támogatásában. E tekintetben pozícióját erősítette a már meglévő külpolitikai irányultsága, egyedi kapcsolati hálója, a térségben változó körülmények, kihívások és veszélyek, valamint a nagyobb hatalmak megnövekedett igénye a közvetítői és problémamegoldó szolgáltatások iránt.

Az elmúlt hónapokban, amióta Izrael gázai válasza a Hamasz október 7-i támadására felkavarta a térséget, Omán magas szintű párbeszédet folytatott Iránnal, vendégül látta [David Cameron](#) brit külügyminisztert a Vörös-tenger biztonságáról szóló tárgyalásokon, és tűzszünetre szólított fel Gázában. Korábban [a szunnita Szaúd-Arábia és a síita Irán közeledését](#) Irakkal együtt az ománi diplomácia indította el. Jelentősége diplomáciai közvetítőként nem csupán regionálisan, hanem globálisan is nőtt: a szunnita és síita középhatalom kiegyezését globálisan megerősítette [Kína](#) erőteljes támogatásával.

Évek óta nem látott közvetlen egyeztetésre került sor Irán és az Egyesült Államok között az ománi háttérdiplomácia jóvoltából. Maga a tárgyalások ténye is jelzésértékű volt: a felek nyitottak a békés rendezésre. Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök már rögtön támadással indított volna, és csalódottan távozott Washingtonból, amikor Trump elnök türelemre intette.

A tárgyalások első fordulója közvetett módon zajlott: az ománi diplomaták a két küldöttség szobái között ingáztak. Az iráni külügyminiszter-helyettes, Abbász Aragcsi és az Egyesült Államok közel-keleti megbízottja, Steve Witkoff csak a tárgyalások végén találkozott rövid időre személyesen. A több forduló tárgyalásokat végig beárnyékolta, hogy Irán nem engedett az atomprogramjából, az Egyesült Államok pedig emiatt bombázásokkal fenyegetett. Emlékeztet, hogy Irán helyzete az Irak elleni háborút megelőző helyzettel mutatott hasonlóságot.³ Az amerikai kormány szintén nukleáris fenyegetéssel indokolta a beavatkozást, ám az ENSZ fegyverzetellenőrei utólag nem találtak erre bizonyítékot. Irán esetében is végül a bombák hangja váltotta fel a diplomáciai retorikát és a józan érveket. Ez egyrészt a közös nevező elérhetetlensége okán következett be, másrészt az új világrend részét képező tágabb stratégiába is illeszthető, amelyben a vámháborúk mellett a katonai eszközök is szerepet kapnak.

Az amerikai-iráni diplomáciai egyeztetéseknek izraeli támadás vet véget

2025. június 13.-án pénteken, Steve Witkoff, az Egyesült Államok közel-keleti különmegbízottja még egy hatodik tárgyalási fordulót tervezett Iránnal az ország nukleáris programjáról, amikor Izrael támadást indított a perzsa állam ellen.

Nemzetközi békefórumon erőfeszítések a háború megakadályozására

Irán és arab országok külügyminiszterei azon a héten még [találkoztak](#) Norvégiában. Irán, Szíria, Szaúd-Arábia, Egyiptom és Omán külügyminiszterei a skandináv országban találkoztak az éves békefórumon. Oroszország is [bejelentette](#) szerdán, hogy készen áll arra, hogy kivonja a magasan dúsított uránt Iránból, és polgári reaktorüzemanyaggá alakítsa, amivel segíthetne csökkenteni az amerikai-iráni nézeteltéréseket az Iráni Iszlám Köztársaság nukleáris programjával kapcsolatban

Az Öböl-menti arab országok jelezték, hogy nem támogatnák az Egyesült Államokat és Izraelt, ha beváltaná Washington a fenyegetését

Trump „lebombázós” megoldásának – mint utólag kiderült hasztalanul – kerékkötője volt, hogy az Öböl-menti Együttműködési Tanács (GCC) országai kifejezetten, nyilvánosan, több alkalommal is kifejezése juttatták, hogy [nem engedik](#) sem a területüket, sem a katonai bázisukat, sem a légtérüket felhasználni egy Irán elleni háborúban. Ezt az egységes álláspontot erősítette meg, hogy az Iszlám Együttműködési Tanács (OIC) és az Arab Liga közös rendkívüli vezetői csúcstalálkozóján Rijádban 2024. november 11-én a szaúdi koronaherceg arra szólította fel a nemzetközi közösséget, hogy tartsa tiszteletben Irán szuverenitását. Ugyanakkor nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy ezen országoknak [a múltbeli konfliktusokból adódóan](#) továbbra is fenntartásaik vannak a perzsa állammal szemben.

Az Iránra mért izraeli csapások közvetlen előzménye és a 12 napos háború váratlan lezárása

Donald Trump, az izraeli támadást megelőző nap délutáni óráiban nyilvánosan [kijelentette](#): „Azt tanácsoltuk az amerikaiaknak, hogy távozzanak, mert veszélyes terület. Aztán meglátjuk, mi lesz.” Ugyanakkor emlékeztetett, hogy az Egyesült Államok a konfliktus tárgyalások útján történő rendezését preferálja: „Elég közel vagyunk egy meglehetősen jó megállapodáshoz” – [mondta](#) Trump újságíróknak.

Az Egyesült Államok az előző napokban már megkezdte nem nélkülözhetetlen diplomatái és családtagjaik [kimenekítését](#) a térségből. Ezzel egyidejűleg a Brit Tengerészeti Kereskedelmi Tevékenységek Szervezete ([UKMTO](#)) fokozott

óvatosságot [javasolt](#) a Perzsa-öbölben, a Hormuzi-szorosban és az Ománi-öbölben közlekedő hajóknak a fokozódó feszültségek miatt.

A CBS News [szerint](#) Izrael teljes hadműveleti készenlétben állt egy Irán elleni műveletre. Több forrás is megerősítette, hogy az izraeli erők befejezték terveiket, miközben az Egyesült Államok Irán lehetséges megtorlására figyelmeztet amerikai célpontok ellen a régióban, különösen Irakban.

A támadás előestéjén Trump elnök már megtörtén, [lemondóan](#) ennyit mondott: „nem kizárható egy Irán elleni izraeli támadás, bármi megtörténhet.”

2025. június 13.-án, pénteken, az izraeli hadműveletek megindítása után azt közölte Washington, hogy ez Izrael egyoldalú döntése volt. Később, azonban az Egyesült Államok is indított bombázókat hadviselő féllé válva, melyre szimbolikusnak nevezhető válaszcsoportot indított Irán, a konfliktusnak a két ország közötti jellegét megőrzésének céljából. E gesztust Washington is értékelte, s a 12 napos háború végét jelezve Trump elnök tűzszünetet hirdetett 2025. június 24.-én.

A 12 napos izraeli-iráni háború utóhatásai a tűzszünetet követő első héten

A konfrontációt követő tűzszünet után: a narratívák összeecsapása

Az Irán és Izrael-USA közötti közvetlen konfrontáció eddigi legerőszakosabb és legveszélyesebb fordulója június 24.-én lezárult és a kölcsönös légi- és rakétacsapások pora leülepedett. A szembenálló felek fővárosai között és azokon belül azonban továbbra is dúlt a vita a „győzelemről és vereségről”. A konfliktus jelen fázisában a narratívák és történetek háborúja zajlik, ami egyszerűen fogalmazva egy „imázs-háború”.

Ellentmondanak a beszámolók az iráni atomlétesítményeket ért csapások eredményességét illetően is. A teljes megsemmisítéstől az atomprogram több évre való visszavetésén át az urándúsítás zavartalan folytatódásáig szóltak a hírek.

Az azonban megállapítható, hogy sem Izrael nem ért el abszolút, történelmi győzelmet, sem Irán nem „zúzta össze” Izraelt, és nem mértek egymásra olyan vereséget, amely legalább „elrettentette volna” bármelyik felet.

Trump elnök a saját, „erővel kikényszerített béke” elméletét látta igazolva, még akkor is, ha kijelentéseinek tényszerűsége nem volt ellenőrizhető („nukleáris képességek teljes megsemmisítése”).

A felek közötti konfliktus a narratívák háborúját követően azonban döntő válaszúthoz közeledik: vagy olyan diplomáciai utat választanak, amely a sokrétű válság átfogó és végleges megoldásához vezet, vagy visszatérnek egy új, valószínűleg még pusztítóbb és több szereplős fordulóhoz, amelynek kezdetét és végét nem ismerjük.

A tűzszünetet követő eseményeket, nyilatkozatokat, híreket figyelve, elemezve sajnos az utóbbi forgatókönyvvvel kell számolnunk.

A szembenálló felek ütközőpályán haladnak tovább, eszkalációs spirál jöhet létre a térség „végső átrendezéséig”

Ennek egyik jele, hogy Izrael egy [nagy összefogást](#) tervez az arab szunnita államokkal, hogy együtt alakítsák át a Közel-Keletet. Trump elnök ennek létrejöttét már [kijelentő módon](#) fogalmazta meg. (A korábbi Ábrahám-egyezmények csupán kétoldalú, normalizációs céllal jöttek létre, nem egy katonai koalíció létrehozás volt a célja). Ez a diplomáciai úton történő, erőter- és térkép átformáló része a folyamatnak. Nem kizárható, hogy egy vérrel történő átrendezés megelőző fázisaként értelmezendő, ahogy az sem, hogy Iránnak, mint középhatalomnak a széttűzését célozza meg az Izrael vezette átrendezési terv.

Szintén ebbe az irányba mutat, hogy Tom Barrack az USA közel-keleti megbízottja a napokban [kijelentette](#): „ami Izrael és Irán között történt, mindannyiunk számára lehetőséget ad arra, hogy azt mondjuk: Álljunk meg, törjünk új utat!” Azt is megjegyezte, hogy Törökország „kulcsfontosságú eleme ennek az új útnak”, s hogy „a békemegállapodások Izraellel elengedhetetlenné váltak a szíriai és libanoni háború után”.

Ezzel párhuzamosan Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök azt [nyilatkozta](#), hogy az Irán felett aratott „győzelem” „lehetőségeket” teremtet Gázában. Ezek a kijelentések akkor hangzottak el, amikor az izraeli hadsereg egy példátlan, nagyszabású katonai műveletre készül Gázában, öt teljes katonai hadosztály (a korábbi esetekkel ellentétben részlegesen helyett) bevetését fontolgatva, és a

háború kezdete óta az egyik legnagyobb palesztin civilek elleni kényszerű evakuálási művelet végrehajtását fontolgatva az izraeli Walla hírportál szerint.

A szemben álló oldal retorikailag és tevőlegesen is jól rezonál fenti fejleményekre, az Iráni Iszlám Köztársaság felől sem a kiegyezés hangjai hallatszanak.

A perzsa állam kész folytatni a harcot. A radikális, keményvonalas hangok a dominánsak, mely a halálos fetva kihirdetésével kulminálódott. A tűzszünet 6.napján az iráni nagyajátollah, [Nasszer Makarem Sirázi](#) fetvában buzdított Donald Trump amerikai elnök és Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök ellen Isten ellenségeinek nevezve őket. Egyúttal felszólította a muszlimokat világszerte, hogy egyesítsék erőiket ellenük.

A fetva egy nem kötelező érvényű jogi vélemény vagy határozat az iszlám jog valamely kérdésében, amelyet egy képzett iszlám tudós (mufti) ad ki. Tehát bármilyen a fatvában kimondott gyilkosságra való felszólítás, az nem egy ítélet, s az nem az Iráni Iszlám Köztársaság hivatalos álláspontja.

E fejlemények azonban abba az irányba mutatnak, hogy a szembenálló felek továbbra is ütközőpályán haladnak. A narratívák háborúja eljuthat egy olyan pontig, mely zöld jelzést ad az Irán ellen formálódó USA-Izrael-szunnita arab országok (és Törökország) koalíció létrehozásának.

A további eszkalációt fékező erők és tényezők

A szunnita országok egységes és tevőleges részvétele egy Irán elleni, a térséget átformáló Izrael és az Egyesült Államok által vezetett koalícióban erősen vitatható.

Ennek oka egyrészt ezen országok időközben megváltozott diverzifikált kapcsolatrendszerében, immáron saját jogú, geopolitikai szerepvállalásában és a tágabb geopolitikai helyzet átalakulásában keresendő.

A 2025.június 24.-én lezárult, a jelek szerint első körösnek tekinthető háborús ciklus és az ebből fakadó regionális destabilizáció egy olyan pillanatban robbant ki, amikor a Közel-Kelet szinte minden más országa igyekezett kitörni a pusztítás elhúzódó ördögi köréből, és ehelyett egy stabil, békés és gazdaságilag orientált regionális rend kiépítésére összpontosított.

A legfőbb riválisa Iránnak, Szaúdi-Arábia is rendezte kapcsolatait Iránnal (Omán és Kína közvetítésével) és a térség többi országával is egyre szélesebb együttműködést alakított ki a perzsa állam.

Figyelemreméltó, hogy az arab-iszlám országok többsége Izraelt tette felelőssé a helyzet eskalációjáért is. Szaúd-Arábiát is beleértve 20 arab és iszlám ország erősítette meg az álláspontját [közös nyilatkozatban](#) és állt ki Irán mellett.

Ugyanakkor arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy míg a szunnita arab országok Izraelnek bizonyos tetteit kérdőjelezik meg, Irán a zsidó államnak magát a létezését.

Az Öböl-menti arab államok mindenesetre óvatos diplomáciai megközelítést alkalmaznak, hogy elkerüljék a régióra áttérjedő konfliktusba való belekeveredést; a legtöbb szereplő szándékosan tartózkodik attól, hogy tevőlegesen állást foglaljon a háborúban. Ezen országok számára, amelyek a diplomáciai egyensúlyozáson és a gazdasági diverzifikáción alapuló gazdasági fejlesztési programot követik, ez a helyzet komoly bizonytalanságot teremtett. Ugyanakkor arra kell számítani, hogy közép- és hosszú távon egyértelműbb álláspontot képviselnek majd.

A közelmúltban lezajlott fegyveres konfliktus tehát nem csak a perzsa és a zsidó állam, hanem a szélesebb Közel-Kelet történetében is fordulópontot jelenthet, melynek globális kihatásaival is számolnunk kell.

A 12 napos izraeli-iráni háború regionális és globális kontextusa

Irán több nemzetiségű ország, gazdag történelmi múlttal, a világ egyik legősibb civilizációjának az örököse. Stratégiai elhelyezkedésének, hatalmas olaj- és gázkészleteinek, valamint a síita iszlámon belüli befolyásának köszönhetően Izrael, Törökország és Szaúd-Arábia mellett regionális középhatalomnak számít a Közel-Keleten. Ehhez jön még erős beágyazódása a globális Dél gazdasági erőterébe olyan nagyhatalmak partnerségével, mint Oroszország és Kína.

A Kína-Oroszország-Irán tengely elleni „szűrőpróbának” is tartva Irán megtámadását, „cserbenhagyásról” szólt a közbeszéd, megerősítve Irán „stratégiai magányosságának” képét.

Ugyanakkor érdemes azt is figyelembe venni, hogy Irán pont e két nagyhatalmi partnerének súlya adhatott olyan visszatartó erőt, melynek köszönhetően nem

szabadultak el még jobban az indulatok, melynek okán egy visszafogottabb csapás és válaszcsepássorozatnak lehattünk tanúi, és egy igazi háborút sikerült elkerülni – a mindkét oldalon eddig elszenvedett emberélet veszteség még ha mérsékeltebb is volt, természetesen akkor is szomorú és tragikus.

Trump elnök tűzszünetet bejelentő szavának súlya sem vitatható. Az Egyesült Államok továbbra is szuperhatalomként funkcionál, s komoly ráhatása van az események alakulására. Ugyanakkor azt is látni kell, hogy az új világrendet alakító folyamatokban az elmúlt évtizedekben felemelkedő középhatalmak és az említett kettő nagyhatalom is fontos, megkerülhetetlen szereplők.

Az Iráni Iszlám Köztársaságnak Izrael és az Egyesült Államok általi megtámadásával, még ha az „megelőző csapásként” is volt aposztrofálva (melyre egyébként Oroszország is hivatkozott amikor megtámadta Ukrajnát) egy a nemzetközösség által *nem* felhatalmazott megtámadása volt egy olyan szuverén államnak, mely tagja a Globális Dél érdekeit védő, a világ legjelentősebb energiatermelő országokat tömörítő gazdasági BRICS blokknak és a Sanghaji Együttműködési Szervezetnek. Ezen országok a többpólusú világrend kialakulását erősítve kihívást jelentenek az USA és EU által vezetett nyugati hegemonia számára.

Irán ezen egységnek részeként, a fenti tömörülést is támadás érte közvetve.

A konfliktus globális kontextusa: a Nyugati hegemonia kontra Eurázsia?

A most zajló események a nukleáris fenyegetés semlegesítésének célján túlmutatnak tehát. Nem kizárható, hogy a kereskedelmi háború katonai eszközökkel történő folytatását látjuk.

Egyes elemzések szerint az Irán elleni támadás még nagyobb terv részeként Kína és partnerei ellen irányul.

Figyelemreméltó egybeesés, hogy Iránt azután támadta meg Izrael, hogy néhány hete elindította a kínai Új Selyemút egyik kritikus csomópontját, amely megkerüli az USA által ellenőrzött tengeri csomópontokat, szorosokat és csatornákat. Izrael közvetlenül azután csapott le Iránra, hogy elindították az Irán és Kína közötti új vasúti összeköttetést. Amit gazdasági és geopolitikai fenyegetésként értelmezett az USA és szövetségesei.

Az IMEC kontra BRI közötti versengés is szerepet játszhatott az "iráni-izraeli" konfliktusban a fentiek értelmében.⁴

Az elmúlt években egyre nagyobb teret hódít az [az elképzelés](#), hogy a határokat országok és kontinensek közötti összekötő pontokká alakítsák, számos projekt indult Ázsia és Európa közötti gazdasági folyosók létrehozására. A két legjelentősebb példa Kínának az Övezet és Út Kezdeményezése (BRI) és az India–Közel-Kelet–Európa Gazdasági Folyosó (IMEC). Bár mindkettő célja a határokon átívelő integrált gazdasági hálózatok létrehozása, valószínűleg nem változtatják meg a geopolitikai verseny valóságát. Valójában a BRI és az IMEC akár súlyosbíthatja is az államok közötti feszültségeket az Egyesült Államok és Kína közötti rivalizálás, a mindkét projektben résztvevők közötti előnyök egyenlőtlen elosztása, valamint a befogadás és kizárás általános politikája miatt.

A Közel-Keleten, amelyen mind a BRI, mind az IMEC folyosóknak át kellene haladniuk, ott van a hosszan tartó határviták kérdése is, legyenek azok szárazföldi vagy tengeri kérdések. Ezek a viták gyakran a regionális instabilitás idején kerülnek előtérbe, amit a gazdasági folyosóknak kevés esélyük van megváltoztatni.

Peking egyik jelentős eredménye, amely nagyban összhangban van a BRI-ambícióival, az Irán és Szaúd-Arábia között [Kína közvetítésével](#) 2023 márciusában aláírt közeledés volt. A szaúdi-iráni megbékélés folyamata hozzájárulhat a BRI-projektek, többek között a szállítási útvonalak és a létfontosságú infrastruktúra biztonságának növeléséhez. Ez az összehangolás csökkenti a potenciális geopolitikai kockázatokat és bizonytalanságokat, miközben erősíti az energetikai együttműködést és diverzifikálja a partnerségeket a kulcsfontosságú BRI-útvonalak mentén. Kína a Teheránnal és Rijáddal való kapcsolatok ápolásával, valamint a régió stabilizáló hatalmaként való pozicionálásával egyedülálló előnyre tehetne szert az Egyesült Államokkal szemben.

Ami az IMEC-et illeti, az egy nagyszabású gazdasági infrastrukturális [projekt](#). Szaúd-Arábia, az Európai Unió (EU), India, az Egyesült Arab Emírségek, Franciaország, Németország, Olaszország és az Egyesült Államok mind egyetértési megállapodást [\(MOU\)](#) írt alá, amely egy hajó-vasút tranzithálózat alapvető körvonalait tartalmazza a meglévő tengeri és közúti szállítási útvonalak kiegészítésére. A projekt, amelynek célja India és Európa összekapcsolása a Közel-Keleten keresztül, [két különálló folyosóból](#) áll: a keleti folyosóból, amely Indiát a Perzsa-öböllel, az északi folyosóból pedig az Öböl-térséget és a Közel-Keletet Európával köti össze. Fizikai

infrastruktúrája magában foglalja az Egyesült Arab Emírségeket, Szaúd-Arábiát, Jordániát és Izraelt Európával összekötő vasútvonalakat, valamint adat- és elektromos kábeleket a digitális összeköttetés javítása érdekében, valamint a tiszta hidrogén exportjához szükséges csővezetéseket India, a Közel-Kelet és Európa között.

A BRI versenyelőnnyel bír az IMEC-el szemben

A tízéves előnnyel rendelkező BRI-vel ellentétben az IMEC még korai szakaszban van. Továbbá a központosított döntéshozatalból származó előnyöket élvező BRI-vel ellentétben az IMEC sokszínű, több országra kiterjedő jellege lassúvá és összetetté teszi a döntéshozatalt. A tervek szerint egyirányú lesz, elsősorban Indiát Európával köti össze (a BRI többirányú), és több, eltérő jogrendszerrel, politikával, közlekedési protokollokkal és szabályozással rendelkező ország megállapodásait és együttműködését foglalja magában. Az IMEC körülbelül húsz országot foglal magában, mindegyiknek megvannak a saját érdekei, prioritásai és bürokratikus folyamatai, míg a BRI Kína-központú. Ezenkívül az IMEC nem feltétlenül öleli fel ugyanolyan széleskörű fejlesztési lehetőségeket, mint a BRI.

Konklúzió

Szélesebb körű hatalmi átrendeződés kontextusába is illeszthető az USA által támogatott izraeli Irán elleni támadás és a 12 napos háború, aminek nagy valószínűséggel csupán az első fordulóját láttuk.

A vámháború lehetséges, hogy csak az első szakasza volt egy új gazdasági és geopolitikai egyensúly kialakítására irányuló erőfeszítéseknek. Nem kizárható, hogy az izraeli-iráni háború eseményei ezen átrendező folyamatoknak a második szakaszát nyitották meg immár katonai eszközökkel.

A kérdés jelenleg az, hogy a tevőleges erődemonstrációk után gazdasági és diplomáciai úton folytatható-e még a versengés vagy eszkalációs spirálba kerülve e folyamatok egyre több szereplőt bevonva a szélesebb régióra is áttérjedve globális összecsapást eredményeznek.

¹ A 2015-ös JCPOA-ból (Joint Comprehensive Plan of Action – ismertebb nevén: Iráni Nukleáris Egyezmény) való kilépést nem követte azonnal az iráni urándúsítás felfuttatása, ez csak fokozatosan 2019–2020-tól indult meg.

² Omán már 2013-ban is kulcsszerepet játszott az USA–Irán titkos tárgyalásainak lebonyolításában a JCPOA előtt.

³ Megemlítendő, hogy Iraktól eltérően Iránnal szemben volt több ENSZ ellenőrzés és érvényes szerződéses keret. Feltehetőleg nem volt olyan fokú hírszerzési manipuláció sem Irán ellen, mint az iraki „tömegpusztító fegyverek” esetében.

⁴ Míg az IMEC Iránt kihagyja, a BRI-nél Irán kulcsszereplő.